

**Inleiding door Sabine de Bethune, Senaatsvoorzitster – Colloquium INTACT-UNHCR –
Internationale bescherming en ‘schadelijke traditionele praktijken’**

1. Inleiding

Het doel van dit colloquium is om personen die asielzoekers begeleiden tijdens de asielprocedure en personen die asielaanvragen onderzoeken en beoordelen te informeren over de recente ontwikkelingen inzake internationale bescherming en ‘schadelijke traditionele praktijken’. Zo zal men niet alleen de noden van betrokkenen beter kunnen inschatten, maar hen ook zowel sociaal als juridisch op een meer kwaliteitsvolle manier kunnen bijstaan.

Mij is gevraagd om in te gaan op de moeilijkheden om deze praktijken tegen te gaan in de landen waar ze voorkomen. Immers, begrijpen waarom mensen op de vlucht gaan veronderstelt dat men inzicht heeft in de leefsituatie en gevaren in de landen van oorsprong. Tegelijk moeten we inzien dat de internationale migratie de voorbije jaren meebrengt dat die schadelijke traditionele praktijken ook binnen de Europese Unie toenemen en nu ook bij ons gepaste beleidsaandacht noodzaken.

Mijn bijdrage hierna zal gebaseerd zijn op mijn eigen parlementaire ervaring, bescheiden maar concreet. Meermaals werd het thema van de schadelijke traditionele praktijken de voorbije jaren geagendeerd in het kader van de werkzaamheden van de commissies buitenlandse zaken of gelijke kansen in de Senaat. Maar meer in het bijzonder werd ik recent betrokken bij het werk van AWEPA, de vereniging van Europese parlementsleden voor Afrika, om samen met UNFPA, het VN bevolkingsfonds, vrouwelijke genitale verminking in Afrika tegen te gaan, meer in het bijzonder in een aantal landen in West-Afrika.

2. Een schending van de mensenrechten

2.1 Waarom schadelijke traditionele praktijken?

Er is een variëteit van schadelijke traditionele praktijken, waaronder vrouwelijke genitale verminking, gedwongen huwelijken, kindhuwelijken en vroege zwangerschappen, eengerelateerd geweld, het bruidsschat systeem of ‘dowry’, de voorkeur voor zonen en daarop volgende infanticide of foeticide. Minder bekende schadelijke traditionele praktijken zijn het erven van vrouwen na de dood van hun echtgenoot, het verkrachten van een vrouwelijk familielid als compensatie voor een misdaad begaan door een mannelijk lid van de familie (baad), het weggeven van jonge maagden aan voodoopriesters en tempels, het moeten trouwen met een verkrachter om de eer van de familie te redden, het gedwongen voederen van vrouwen, geweld op zogenaamde kindheksen, kindoffers, ...

Het is overduidelijk dat schadelijke traditionele praktijken voornamelijk vrouwen en meisjes treffen. Deze praktijken worden doorgaans verricht door families, die niet de bedoeling hebben geweld uit te voeren, maar het de facto wel doen, omdat ze denken dat ze hiertoe gehouden zijn om maatschappelijk aanvaard of conform te zijn. Mensen associëren deze praktijken doorgaans met religieuze, culturele en sociale tradities, zonder dat deze evenwel enige religieuze grond hebben. Ze komen voort uit discriminatorische meningen en geloof over de rol en positie van vrouwen in de gemeenschap.

2.2 Internationaal wettelijk kader

Dergelijke praktijken worden vandaag algemeen gezien als flagrante schending op de grondrechten van meisjes en vrouwen en als een onaanvaardbare vorm van geweld: het tast het recht op leven aan, het recht op veiligheid, gezondheid, waardigheid en op fysieke en geestelijke integriteit. Het vormt een belemmering van de participatie van vrouwen aan maatschappelijke activiteiten en de arbeidsmarkt en tast vrouwen aan in de kern van hun vrouw-zijn.

Verscheidende internationale verdragen veroordelen dit en vormen de juridische basis voor het stoppen van deze praktijken. Zo verbiedt artikel 5 van het VN Vrouwenrechtenverdrag alle gewoonten en gebruiken die gebaseerd zijn op de gedachte van de minderwaardigheid van vrouwen. Artikel 19 van het VN Kinderrechtenverdrag verbiedt alle vormen van fysiek en psychisch geweld en mishandeling van kinderen. Artikel 24 lid 3 verwijst meer specifiek naar schadelijke traditionele praktijken. Weliswaar zijn dit verdragen die de Staten binden, en niet individuele personen. Vandaag hebben de bevoegde comités voor kinder- en vrouwenrechten de handen in elkaar geslagen om een gemeenschappelijke algemene aanbeveling te schrijven rond schadelijke traditionele praktijken, een belangrijke en noodzakelijke stap in de interpretatie van beide verdragen.

Veel verdragen en resoluties worden echter door de landen waar het probleem zich voordoet, ervaren als te Westers. Daarom is het Maputo Protocol of het Afrikaans Vrouwenrechtenverdrag dat werd ondertekend door 53 staatshoofden van de Afrikaanse Unie en waarvan artikel 5 uitdrukkelijk bepaalt dat elke vorm van genitale verminking moet worden verboden, zo een belangrijke mijlpaal in de strijd tegen schadelijke traditionele praktijken. Artikel 21 van Afrikaans Kinderrechtenverdrag is gewijd aan de bescherming van kinderen tegen schadelijke traditionele praktijken, met een meer specifieke verwijzing naar kindhuwelijken. Tenslotte hebben ook Latijns-Amerika en Zuid-Oost Azië regionale verdragen rond geweld tegen vrouwen aangenomen. Al deze regionale mensenrechten verdragen zijn vooraf gegaan aan het bindend verdrag van de Raad van Europa ter bestrijding van geweld op vrouwen. België heeft dit verdrag echter nog niet ondertekend.

Als we dit bekijken vanuit het thema van vandaag rond asiel en migratie, zal het gaan over het verkrijgen van bescherming voor vluchtelingen die in hun thuisland aan schadelijke traditionele praktijken dreigen blootgesteld te worden. Het Verdrag van Genève voorziet enkel in bescherming van personen die het risico lopen vervolgd te worden omwille van hun toebehoren tot een bepaalde sociale groep, waarbij men oorspronkelijk de 'ethniciteit' van bepaalde groepen voor ogen had. Sommigen interpreteren dat een bepaalde sociale groep ook 'vrouwen' kunnen zijn, maar niet iedereen is het daarover eens. Er is dus wel degelijk een probleem qua interpretatie om asiel te verkrijgen op basis van het risico tot ondergaan van schadelijke traditionele praktijken. Daarom heeft het comité van het Vrouwenrechtenverdrag zopas, op 19 oktober 2011, een 'statement' gelanceerd waarin het Staten oproept om gendergerelateerde vormen van vervolging in die zin te interpreteren dat ze ook onder het Verdrag van Genève vallen.

3. The way forward

3.1 Prevalentie

Schadelijke traditionele praktijken komen voornamelijk in Afrika, Azië en het Midden-Oosten voor, maar ook in Europa bij de migrantengemeenschappen.

De cijfers zijn hallucinant. Volgens de VN, hebben ongeveer 100 tot 140 miljoen meisjes en vrouwen genitale verminking ondergaan en nog eens 3 miljoen meisjes per jaar in Afrika riskeren verminkt te worden. Meer dan 60 miljoen meisjes wereldwijd zijn kindbruiden, voornamelijk in Zuid-Azië en sub-Sahara Afrika, maar ook in Latijns-Amerika en de Caraïben. Jaarlijks bevallen 16 miljoen meisjes tussen 15 en 19 jaar, goed voor 11% van alle geboortes wereldwijd. Van deze sterven 70 000 tijdens hun zwangerschap of bevalling, en vele anderen hebben te maken met complicaties.

Recente cijfers van Save the Children menen dat er ongeveer 106 miljoen vrouwen ontbreken door foeticide of infanticide in Azië. Een studie van een ziekenhuis in Mumbai, India, geeft dit duidelijk weer: van de 8000 geaborteerde foetussen in het ziekenhuis waren er 7999 vrouwelijk. In India zijn er ongeveer 914 meisjes tussen 0-6 per 1000 jongens, terwijl er biologisch gezien een klein verschil ten voordele van meisjes zou moeten zijn. Reeds in China, zijn 94% van de ongetrouwde personen tussen 28 en 49 jaar mannen. Opnieuw komt de vrouw hier het slechts uit: ontvoeringen en het verkopen van meisjes om de huwelijksmarkt in Azië te spekken zijn nu al schering en inslag.

3.2 Voor een globale aanpak

Om dergelijke eeuwenoude praktijken uit te roeien is een globale aanpak nodig. Wetgeving is belangrijk, maar er is een veel ruimere benadering nodig. Laten we het voorbeeld van vrouwelijke genitale verminking nemen. Een toenemend aantal landen ontwikkelden specifieke strafwetvoorzieningen rond genitale verminking. Van de 28 Afrikaanse landen waar VGV veel voorkomt, hebben 21 Afrikaanse landen VGV verboden in hun strafwet. Ook België heeft dit gedaan. Maar we kunnen de vervolgingen rond VGV wereldwijd op twee handen tellen en VGV is nog altijd wijdverspreid. Naast de internationale verdragen en nationale wetgeving zijn er dus ook concrete acties op het terrein nodig om schadelijke traditionele praktijken uit te bannen. Wetgeving is één zaak, de naleving ervan iets helemaal anders. In streken waar mensen niet kunnen lezen of schrijven en waar vrouwen enkel de kans maken op een goed huwelijk als ze maagd blijven, maken verdragen weinig indruk. Vrouwen en mannen moeten ervan overtuigd worden dat geen enkel argument schadelijke traditionele praktijken rechtvaardigt. Programma's en acties die vertrekken van onderuit zijn daarom essentieel.

Een voorbeeld van zo een concreet programma is de gezamenlijke actie van UNICEF en UNFPA "Female genital mutilation/cutting: Accelerating change". Het doel van dit programma, gelanceerd eind 2007, is om bij te dragen aan een versnelde afschaffing van vrouwelijke genitale verminking, en wel binnen één generatie. Aan het einde van het programma, in 2012, zal er gekeken worden naar behaalde successen in 17 Afrikaanse landen. Heel concreet werd hiervoor een budget vooropgesteld van 44 miljoen US dollar. Maar door onderfinanciering kunnen er slechts in 12 van de 17 prioritaire landen acties ondersteund worden en zal de doelstelling tegen 2012 niet gehaald worden.

4. Slot

Men weet hoe men schadelijke praktijken kan uitroeien. Voetbinden was een eeuwenoude schadelijke traditionele praktijk in China, maar is vandaag volledig verdwenen, door de schadelijke praktijk globaal aan te pakken: via wetgeving en vanuit de basis. Vandaag ontbreekt het echter aan politieke wil en financiële middelen om de daad bij het woord te voegen. Zolang dit niet gebeurt,

zullen we in België blijven geconfronteerd worden met de problematiek waar we deze dag aan wijden.